

Keuze van de redactie

Moeders, Godinnen en Sultanes

Zo'n tiental jaren geleden blies het kunstenfestival Europalia onder zware politieke druk de veelbelovende Turkse editie af. Bozar, het vroegere Brusselse Paleis voor Schone Kunsten, ziet nu wel mogelijkheden om dit najaar een minifestival aan Turkije te wijden, waaronder een grote tentoonstelling over de rol van de vrouw in de Turkse cultuur, van in de prehistorie tot op het einde van het Ottomaanse Rijk.

Topmusea uit Turkije en West-Europa verenigen hun krachten voor deze tentoonstelling. Alleen al de collectie van het Topkapi Paleis – thuishaven van de Ottomaanse sultans – spreekt tot de verbeelding. Unieke stukken uit o.a. het Louvre, het Kunsthistorisches Museum in Wenen, de Berlijnse musea, het Victoria & Albert Museum en de belangrijkste Turkse musea vullen het plaatje aan tot een totaal van circa 350 kunstwerken. In de loop van 9.000 jaar ontmoeten we de volkeren die in Anatolië hun sporen hebben nagelaten. De tocht leidt langs roemruchte culturen als de Hettieten, de Griekse en Romeinse oudheid, het Byzantijnse rijk en de Ottomanen. In elk van deze vier centrale cultuurperiodes treden vrouwen naar voren als onze gids.

De Hettietische koningin Putukhipa bijvoorbeeld doet haar dagelijkse doen en laten uit de doeken en verhaalt over de oorlogen tussen haar land en Egypte. Het bekende verdrag van Kadesj is niet enkel door koning Khetasar, maar ook door haar ondertekend. De laatste keizerin van Byzantium evoceert dan weer haar leven en rol aan het hof, alsook de val van haar rijk. En Hurrem Sultan (alias Roxelana, haar westerse naam) vertelt over haar leven aan het hof van Suleyman de Grote en het belang van de heerschappij van haar man.

Naast de godinnen, koninginnen en sultanes ontmoeten we ook de vooraanstaande en gewone vrouwen uit alle standen. Al deze – vaak naamloze vrouwen – lieten hun sporen na op het vlak van kunst, literatuur en het dagelijkse leven. Bovendien stammen bijna alle vrouwen die, vanaf de oudheid, hun stempel drukten op de westerse beschaving uit dit gebied. Ze zijn geboren in deze streek en vertrokken er naar de vier windstreken. Denken we maar aan Afrodite, de godin van de liefde, geboren uit het schuim van Cyprus, net ten zuiden van het schiereiland. De Amazones, beroemde strijdsters die ons eveneens via de oude legendes bekend zijn, kwamen Troje ook van hier ter hulp, waarschijnlijk vanuit de buurt rond Samsun. Zelfs de Maagd Maria werd in iconen afgebeeld als een vrouw van vlees en bloed en gold als het overheersende symbool van het heilige gedachtegoed in de duizend Byzantijnse jaren na de Oudheid. Zo verspreidde ze als Moeder Gods medeleven, vruchtbaarheid en hoop vanaf de kerkmuren. Toen de Byzantijnse beschaving verdrongen werd door de Seltsjoeken en de Ottomanen, bleef de verering van Moeder Maria aanwezig in de symboliek van zowel de katholiek-orthodoxe volkeren

Frans School, Portret van een dame aan het hof, 17de eeuw, Istanbul, Rahmi Koc Collectie

Jonge vrouw, gesigneerd Abdullah Buharî, ca. 1740-45, Istanbul, verguld, zilver en aquarel op papier, Topkapi Saroyi Museum

in Anatolië als van de heersende moslims. *Moeders, Godinnen en Sultanes* laat de historische, archeologische en artistieke elementen zien achter deze brede 'mythologie der vrouwen'. (PW) *Moeders, Godinnen en Sultanes. Vrouwen in Turkije van de prehistorie tot het einde van het Ottomaanse rijk, van 6 oktober 2004 tot 16 januari 2005 in Bozar, Ravensteinstraat 23, 1000 Brussel, elke dag open, behalve op maandag tussen 10-18 uur, donderdag tot 21.00 uur, tel. 02 507 84 44, www.bozar.be.*

Luc Deleu – Values

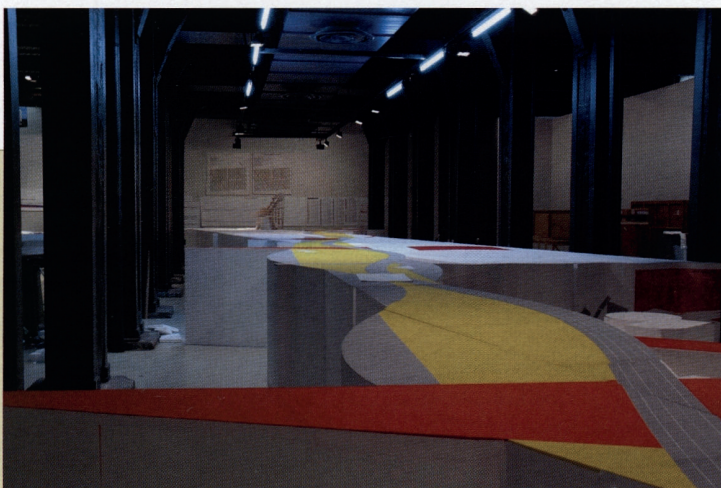
Luc Deleu is architect van opleiding maar hij is wellicht meer bekend in het circuit van de beeldende kunsten. Zonder ophouden heeft hij zijn projecten en voorstellen gelanceerd via musea en galeries, heeft hij bij kunstverenigingen lezingen en conferenties gehouden om zijn ideeën te verkondigen. Het zijn proposities die wat ongewoon, soms op het eerste gezicht wat gek overkomen. Toch zijn ze alle de vrucht van een zeer logische en rijke gedachtegang. Zo was er in 1972 zijn voorstel voor een mobiele universiteit waarbij drie vliegdekschepen zouden gebruikt worden om studenten en profs te logeren en te onderwijzen, maar ook om ze de wereld te laten zien. Veel van zijn voorstellen zijn ingegeven door een ecologische bezorgdheid én bieden een mogelijke oplossing. In 1970 richtte hij zijn studiebureau op voor stedenbouw en architectuur: TOP Office. Een provocerende naam, zeker, maar tegelijk ook een naam die al die andere dure namen relativeert. In datzelfde jaar houdt hij een tentoonstelling met de titel *Luc Deleu neemt afscheid van de architectuur in het vacuüm voor nieuwe dimensies*. Hij bevrijdt zich van de lichtende voorbeelden van de moderne architectuur en laat dat de goegemeente weten door letterlijk een kruis te trekken over een

fotocollage met iconen van die architectuur. Zo zit hij wel in elkaar, een wat rebels heerschap maar met schitterende ideeën.

Hij reist naar New York en bewondert er de inmiddels verdwenen Twin Towers. Ook een verkenning in de wouden van Mariposa in Californië met die schitterende bomen, laat hem niet onberoerd. Ze

vormen de inspiratiebron voor een reeks tekeningen en modellen met de titel *Principes voor lessen in perspectief*. Hij toont hoe de waarneming verschilt, hoe wij het perspectief anders ervaren wanneer het in de hoogte dan wel in de lengte gebeurt. Dat verschil in perceptie zal een hele tijd doorwerken in vele van zijn projecten en realisaties. Zo legt hij in 1981 in de reusachtige Montevideoruimte aan de Antwerpse kaaien een bouwkraan neer. Meer nog dan anders ervaart de kijker de immensiteit van het tuig dat daar geveld ligt als een nutteloos object en waaruit een zekere schoonheid kan gepuurd worden.

Sedert 1983 gebruikt Luc Deleu ook containers. Voor het eerst in Bazel met zijn *Kleine triomfboog*, wat later gevolgd door *Grote triomfboog* in Neuchâtel. De banale, onbeduidende en als lompe tuig ervaren container krijgt hier een grote uitstraling, wordt monumentaal en refereert naar de groten der aarde. Sindsdien wordt de container door de kunstenaar veelvuldig aangewend voor soms gedurfde constructies in

Luc Deleu & T.O.P. Office, *Vipcity* – maquette in opbouw – deel van het project 'De Onaangepaste stad'

Foto: Steven Van den Bergh

tal van steden in Europa en daarbuiten. Het zijn mobiele monumenten. Het is pas onlangs dat in ons land de beslissing viel om een werk van Luc Deleu in de openbare ruimte te plaatsen. Een containerwerk wordt door de provincie Oost-Vlaanderen aangekocht en zal een plaats vinden in het uitbreidingsgebied van de Gentse haven.

Vanaf 1988 werkt Luc Deleu aan grote stadsprojecten, utopische ontwerpen van grote stadsinfrastructuren en vanaf

1995 is hij bezig met de studie van *De Onaangepaste Stad*. Het zijn verscheidene ontwerpen van immense stedenbouwkundige interventies. Hij ontwerpt de wijken Brikabrak (1998), Dinkytown (1998-99) en Octopus (1999). *Vipcity* is de vierde etappe: een grote verkaveling voor 38.000 inwoners in vrijstaande woningen met een 7,5 km lange stadsas. Toevallig is de lengte van *Vipcity* dezelfde als van een zeemijl: 1851 meter. De maquette op schaal 1/100 is dus 18,51 m lang. Naast zes kantoorgebouwen, bevat *Vipcity* alle comfortuitrustingen zoals horeca, sport en amusement, sociale voorzieningen en de diverse transportcirculaties. Zo beschikt de wijk over een handig fietscircuit en een luchtram. Deleu wil hiermee laten zien dat sommige mensen nog vat hebben op de wereld en dat een gigantisch concept als *De Onaangepaste Stad* ook door een klein bureau als TOP Office, dat maar zes medewerkers telt, perfect gerealiseerd zou kunnen worden.

ghurra's

goden uit de Himālaya

Nepalese volkskunst

28/08 > 30/11/2004 stadsfeestzalen Sint-Niklaas

Nepal is een fascinerend land met een indrukwekkende natuur, eeuwenoude tradities en rituelen, een amalgaam van etnieën, standen en kasten en met een smeltkroes van religies: hindoeïsme, boedhisme, saktisme, tantrisme en sjamanisme. Het centrum van de Nepalese geschiedenis en cultuur ligt in de Kathmandu-vallei. Vanuit de hoofdstad Kathmandu zijn de besneeuwde toppen van het Himalaya-gebergte te zien, de verblijfplaats van hun goden.

Centraal in de tentoonstelling staat een nooit eerder getoond voorwerp: de ghurra of karnstokhouder. Al eeuwen gebruiken de Nepalese bergbewoners dit voorwerp om de melk te karnen en zo boter te vervaardigen. Dit dagelijks ritueel steunt op een eeuwenoude hindoeïmythe, de Samudra Manthana: het karnen van de oeroceaan door goden en demonen.

De karnstokhouders worden, samen met een schat aan Nepalese godenbeelden, tentoongesteld in een gesimuleerd tempelcomplex. De muren worden tijdens de tentoonstelling door Nepalese vrouwen beschilderd met authentieke Mithila-muurschilderingen.

OPEN

dinsdag, woensdag, donderdag en zaterdag: 14 - 18 uur

vrijdag: 14 - 22 uur zondag: 10 - 18 uur

en op afspraak: t 03 766 57 13 e-mail: annemie.degendt@sint-niklaas.be

Stadszalen Leopold II-laan 67, 9100 Sint-Niklaas

De stadsfeestzalen bevinden zich schuin tegenover het station en rechtover Siniscoop.

oRuime parking aan Siniscoop.

www.sint-niklaas.be

De tentoonstelling *Luc Deleu – Values* bestaat uit twee delen. De absolute blikvanger is de nieuwe maquette van Vipcify en de omkadering daarvan in een eerste deel. In het tweede deel van de tentoonstelling heeft de architect-kunstenaar zich toegespitst op de stad Antwerpen. De bezoeker krijgt hier Deleu's voorstellen te zien die niet alleen iets vertellen over de stad, maar ook oplossingen bieden voor acute bestaande problemen. Mobiliteit te land en te water is hier natuurlijk niet ver weg. Een tentoonstelling die erg goed inspeelt op de dagelijkse actualiteit waar zowel de Antwerpenaar als de reiziger naar en rond Antwerpen mee te maken heeft. Kan kunst dan toch de wereld redden? (DR)

Luc Deleu – Values, nog tot 28 november 2004 in het Muhka, Leuvenstraat 32, 2000 Antwerpen, open maan- dins- en woensdag van 8.30 tot 12 uur, woensdag van 8.30 tot 12 uur en van 14 tot 16 uur, tel. 03 260 99 99 of www.muhka.be

Karel Appel. Onderweg

De tentoonstelling *Onderweg* neemt de bezoeker mee op een reis langs vijf eeuwen kunst uit de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. Rode draad is het oeuvre van Karel Appel. De verschillen en verwantschappen tussen Vlaanderen en Nederland borstelen een breed panorama. Het experiment van CoBrA vormt het denkbeeldige oriëntatiepunt. Reisleider is

Karel Appel, De zondvloed, 1984
Foto: Otto E. Nelson,
New York
© Sabam Belgium 2004

Karel Appel, Geel naakt, 2000, Verzameling Stedelijk Museum, Amsterdam
© Karel Appel
Foundation – Sabam
Belgium 2004
Foto: Hogers/Versluys

En hoe zit het nu met de verschillen tussen Noord en Zuid? Rudi Fuchs vat het ooit kernachtig samen: "Nederlanders houden ervan dicht bij de concrete werkelijkheid te blijven, die hun iets geeft om zich aan vast te houden. Ze beteugelen hun verbeeldingskracht en 'verdiepen' zich vervolgens in wat ze gevonden hebben. Bij de Vlamingen liggen de dingen een beetje anders: in plaats van dicht bij de werkelijkheid te blijven, 'blijven ze dicht bij huis'. Daar thuis op hun eigen plek beleven ze verrukkelijke avonturen: melancholische, absurde, lyrische, weemoedige, surrealistische avonturen." (MV)

Karel Appel. Onderweg. Reis van Rudi Fuchs langs de kunst der Lage Landen, van 13 oktober 2004 tot 16 januari 2005 in Bozar, Ravensteinstraat 23, 1000 Brussel, elke dag open, behalve op maandag tussen 10-18 uur, donderdag tot 21.00 uur, tel. 02 507 84 44, www.bozar.be.

Rudi Fuchs, vermaard tentoonstellingsmaker en voormalig directeur van het Van Abbemuseum in Eindhoven en het Stedelijk Museum Amsterdam.

Fuchs kent het werk van Appel door en door. Hij maakte tentoonstellingen met hem en schreef over hem. Fuchs over Appel in 1990: "Ik zie een kunstenaar die zich ondanks het opzienbarende van zijn experiment, eerder behoedzaam ontwikkelt. Voor mij is dat een grote kwaliteit, zijn kunst maken in het bewustzijn van de grote meesters voor hem, maar het is enigszins in tegenspraak met de manifesten en de heroïsche uitspraken van de vroege tijd, in de kringen van de Nederlandse Experimentelen en ook van CoBrA." Experiment versus traditie: dat maakt Appels zwerftocht langs de kunstgeschiedenis extra boeiend.

De reis op de tentoonstelling begint met een schilderij van Antoon Van Dyck, *Marteling van de Heilige Petrus*, uit de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België. Appel laat zich in een nieuw werk door dit schilderij inspireren. Vervolgens splitsen de wegen zich. Langs de ene kant zien we een kruisoprichting van Rubens, aan de andere kant hetzelfde thema door Rembrandt. De barokke Vlaming versus de nuchtere Hollander. Het klinkt misschien wat zwart-wit, maar de toon is gezet. In de volgende zalen ontmoet Appel onderweg collega-schilders. Niet in chronologische volgorde maar volgens een thematische, associatieve logica. Portretten, landschappen, stilleven, bloemen, bomen en naakten van onder andere Ensor, Mondriaan, Permeke, Brusselmans en Panamarenko treden in dialoog met werken van Appel. Halfweg de tentoonstelling groet Appel zijn CoBrA-kompanen: Pierre Alechinsky, Hugo Claus, Lucebert en anderen.